

Vanja Subotić

EKSPERTSKA ODBRANA REFERENCIJALNIH INTUICIJA NA TESTU

SAŽETAK: Eksperimentalnu revoluciju u filozofiji jezika pokrenuo je 2004. godine koautorski rad Mašrija, Malona, Nikolsa i Stiča koji su tvrdili da postoji interkulturalna i intrakulturalna varijabilnost intuicija u prilog deskriptivne i kauzalne teorije referencije. Novi pokret eksperimentalne semantike nije ostao bez kritičara—iz teorijske perspektive, Majkl Devit je u nizu radova (2006, 2010, 2011) tvrdio da referencijalne intuicije drastično variraju jer nisu eksperti koji se razumeju u finese semantike kao filozofi jezika i lingvisti, dok je iz empirijske perspektive, tim japanskih istraživača okupljen oko Ju Izumi pokazao da originalno istraživanje Mašrija i kolega nije replikabilno (2017). Eksperimentalna semantika dobija novi zamah sa istraživanjem Devita i Poroa (2018), gde se prvi put upotrebljava metod iznuđene produkcije, kojim se testira i pouzdanost referencijalnih intuicija tako što se fokus stavlja i na jezičku upotrebu. Devit i Poro, međutim, nisu primenili ovaj metod na Devitovu ekspertsku odbranu referencijalnih intuicija. U ovom radu, predstavljam jedan deo upravo takvog pilot-istraživanja. Na uzorku od 61 ispitanika (33 „juniora“ i 28 „seniora“ u oblasti filozofije), ispitujem empirijsku zasnovanost ekspertске odbrane referencijalnih intuicija, i to na primerima referencije vlastitih imena, fiktivnih imena, i termina za prirodne i društvene vrste, što je trenutno najobuhvatniji pristup u eksperimentalnoj semantici. Preliminarni rezultati sugerišu da pouzdanost referencijalnih intuicija nije rezervisana samo za filozofe jezika, to jest da to u kojoj disciplini filozofi rade naprosto nije relevantno.

KLJUČNE REČI: ekspertiza, eksperimentalna semantika, intuicije, jezička upotreba, teorije referencije

Umesto uvoda: Da li bi trebalo da najzad ustanemo iz fotelje?

Preovlađujući metod u filozofiji dvadesetog veka, samim tim i filozofiji jezika, bio je oslanjanje na intuicije teoretičara, čije kolege su mogle da dele ili da ne dele te intuicije, na čemu bi dalje počivalo prihvatanje ili neprihvatanje argumenata teoretičara (za suprotno gledašće upor. Cappelen 2012). Početkom dvadeset prvog veka, ovakav metod je, međutim, naišao na osudu filozofa koji, iako obrazovani u duhu takozvane „filozofije iz fotelje“ (prema engl. izrazu *armchair philosophy*), otkrivaju da mnoge intuicije, uključujući referencijske, nisu univerzalne putem statističke analize odgovora ispitanika na vinjete.¹ Vinjete su deo upitnika koji se distribuirao ispitanicima, i predstavljaju sažet prikaz misaonog eksperimenta o kome su filozofi raspravljali. Konkretno, u slučaju diskusije o zadovoljavajućoj teoriji referencije, u pitanju su misaoni eksperimenti Sola Kripkea iz njegove seminalne knjige *Imenovanje i nužnost* (1972/1997:80–86). Rezultati statističkih analiza upitnika bi trebalo da upute sve one tradicionaliste koji se bave teorijom referencije iz svojih fotelja u to da je vreme da ili radikalno menjaju metod, ili, pak, da odustanu od implicitne pretpostavke univerzalnosti vlastitih intuicija.

U okviru eksperimentalne filozofije se diferenciraju dve struje—pozitivna i negativna (Knobe & Nichols 2017). Negativna struja upravo počiva na uverenju da se eksperimentalnim istraživanjima treba pokazati nepouzdanost, kao i demografska i kulturna varijabilnost intuicija, na osnovu čega će se potom zaključiti da je tradicionalni filozofski metod zastareo i da se njime ne treba (više) koristiti. Drugim rečima, vreme je da ustanemo iz fotelje. Pozitivna struja, za razliku od negativne, upotrebu statističke analize intuicija ne vidi kao zamenu za tradicionalni filozofski metod, već kao dopunu i način da se argumentacija učini rigoroznijom time što će se tvrdnje empirijski ušančiti.² Drugim rečima, možemo da ustanemo iz fotelje da protegnemo noge, pogledamo kroz prozor, i onda mirne duše ponovo sednemo. Moj pristup u ovom radu će moći da se okarakteriše kao sličan pozitivnoj struji. Prema tome, nasuprot uvreženom mišljenju u okviru eksperimentalne filozofije jezika, ili eksperimentalne semantike, koje počiva na ključnim poentama negativne struje, ja neću smatrati da filozofi jezika moraju da promene metod, već da empirijski uvidi mogu da doprinesu rafiniranju tog metoda.

¹Zanimljivo je to da, istorijski gledano, zapravo nije bilo oštre demarkacije između ljudi koji su sebe smatrali eksperimentalnim filozofima, ili naučnicima, i ljudi koji su se bavili onim što nam danas izgleda kao filozofiranje iz fotelje. tokom ranog modernog perioda i naučne revolucije, mislioci poput Dekarta, Paskala, Bojla i Njutna su sebe nazivali „prirodnim“ ili „eksperimentalnim“ filozofima, čime su naglašavali važnost empirijskog istraživanja za potkrepljivanje vlastitih tvrdnji. Ovakva terminološka ambivalentnost je opstala sve do sredine devetnaestog veka, kada su, recimo, objavljena Faradejeva predavanja u kojima on sebe i kolege fizičare naziva upravo eksperimentalnim filozofima (Sytsma & Livengood 2012: 146). Ono što je presudilo da se nakon devetnaestog veka stvori oštra demarkacija između filozofije i naučnih disciplina poput psihologije, fizike, hemije, i ostalih naučnih poddisciplina koje se baziraju na eksperimentalnom istraživanju, jeste proces specijalizacije. Ovaj proces je doveo do toga da su filozofi postali „zaduženi“ za teorijsko razmatranje fenomena, nasuprot naučnicima čiji domen predstavlja empirijsko ispitivanje fenomena.

²U neku ruku, termin „empirijska filozofija“ bi možda bio prikladniji za ovu mladu filozofsku poddisciplinu, jer se takvim nazivom ne bi insistiralo na eksperimentu kao jedinom metodi, već bi se obezbedio pluralizam u pogledu metoda i tehnika. Za sada takav naziv nije zaživeo, verovatno iz razloga što je u okvirima analitičke filozofije odavno prisutna struja naturalistički orijentisanih filozofa, koji svoje argumente empirijski informišu odgovarajućim rezultatima, tako da bi naziv „empirijska filozofija“ bio ambivalentan u pogledu toga da li sami filozofi vrše empirijska istraživanja ili se zapravo koriste tuđim.

Kritičari eksperimentalne filozofije, pogotovo eksperimentalne semantike, obično naglašavaju da intuicije nisu ključne za filozofsku metodologiju i da je, uopšte uzev, uplitanje empirijskih istraživanja deplasirano u filozofiji – jer, iako možda nismo sigurni šta je tačno filozofski metod osim da intuicije nisu ključne, deljenje upitnika zasigurno ne može biti deo našeg metoda. U radu ćemo pokazati da deljenje upitnika može biti deo našeg metoda poštujući pritom primedbu da intuicije nisu ključne za filozofsku metodologiju. Štaviše, jedna od glavnih poenti će biti da se upravo primenom empirijskom metoda može uvideti da postoji značajna divergencija između upotrebe termina i referencijalnih intuicija, što potencijalno menja pogled na to kako zapravo funkcioniše razmena argumenata u filozofiji jezika. Naposljetku, nije lako ni deliti upitnike (kamoli ih statistički analizirati), kao što nije lako ni razmišljati o protivprimerima ili konstruisati deduktivno validan argument. U zaključku ću sugerisati da ono što je zapravo deplasirano jeste svodenje eksperimentalne filozofije na popunjavanje upitnika (u istoj meri u kojoj ni tradicionalna filozofska metodologija nije svodljiva na ispitivanje intuicija). Gotovo dvadeset godina „staža“ eksperimentalne semantike ide u prilog tome da je potrebna kombinacija metoda iz kognitivnih i društvenih nauka kako bismo bolje razumeli referencijalne mehanizme.

Struktura ovog rada je sledeća. U poglavlju 1 pružiću kratak osvrt na ključne rezultate i argumente u eksperimentalnoj semantici u odnosu na koje ću pozicionirati vlastito pilot-istraživanje. U poglavlju 2 ću obrazložiti hipotezu koju testiram pilot-istraživanjem, kao i metod kojim sam se koristila. Poglavlje 3 je posvećeno samom pilot-istraživanju, to jest dobijenim rezultatima na osnovu specifičnog uzorka koji opisujem, dok je poglavlje 4 teorijsko i u njemu se interpretiraju rezultati istraživanja. Kako bi se u što većoj meri ublažio tehnički deo predstavljanja istraživanja, imajući u vidu čitalačku publiku i ciljeve časopisa, metodološki detalji su mahom ostavljeni za Prilog i fusnote.

(Vrlo) kratki uvod u eksperimentalnu semantiku

Za većinu filozofskih poddisciplina je izazovno ili podložno raspravi kada su tačno nastale. Ovo nije slučaj sa eksperimentalnom semantikom. Eduar Mašri (Edouard Machery), uz Rona Malona (Ron Mallon), Šona Nikolsa (Shawn Nichols), i tada već filozofskog veterana Stivena Stiča (Stephen Stich), objavljuje 2004. godine rad u kom se ispituje da li sistematske kognitivne razlike između stanovnika Istoka i Zapada imaju posledice po teorije referencije u filozofiji jezika, čime se rađa eksperimentalna filozofija jezika, ili eksperimentalna semantika.³ Uopšte ideja o kognitivnim razlikama između Istoka (azijski kontinent) i Zapada (evropski i američki kontinent, pa i australijski ako se gleda kulturološki umesto geografski)

³Razlog zašto je kao naziv poddiscipline opstala „eksperimentalna semantika“ pre nego, možda prirodnije, „eksperimentalna filozofija jezika“ jeste verovatno taj da bi se obezbedila veza sa sličnim testiranjima u lingvistici i psiholingvistici, gde postoji razlika između istraživanja u vezi sa obradom sintakse i istraživanja koja se tiču samo semantike. Takozvana „mejnstrim“ paradigma u lingvistici i psiholingvistici polazi od metodološke pretpostavke da se sintaksička i semantička obrada odvija u odvojenim kognitivnim modulima, pa Mašri i kolege, implicitno ili eksplicitno prihvatajući takav „mejnstrim“, promovišu naziv „eksperimentalna semantika“. U poslednje vreme, međutim, pod „eksperimentalnom filozofijom jezika“ se podrazumevaju istraživanja kojima se testiraju argumenti i ideje iz filozofije običnog jezika, tako da izgleda da se „eksperimentalna semantika“ usko odnosi samo na testiranje teorija referencije.

potiče od socijalnog psihologa Ričarda Nizbeta (Richard Nisbett). Nizbet je sa svojim timom tri godine ranije doveo u pitanje pretpostavku o kognitivnoj uniformnosti koja je bila utkana u filozofiju i psihologiju, a prema kojoj nema relevantnih varijacija u funkcionisanju viših kognitivnih sposobnosti kod ljudi ma kojoj kulturi, društvu i etnicitetu pripadali. Njihovi rezultati, kao i sumirani rezultati iz socijalne psihologije tokom decenija, sugerišu da ispitanici koji su iz istočne Azije imaju tendenciju da razmišljaju holistički, što znači da obraćaju pažnju na celokupno vizuelno polje, slabo pripisuju kauzalnost odnosima među objektima, a više situacijama, i slabo koriste formalna logička pravila i kategorije, jer se prilikom rezonovanja radije oslanjanju na dijalektiku (Nisbett et al. 2001: 301–302). S druge strane, ispitanici koji dolaze sa Zapada imaju tendenciju da razmišljaju analitički, što sa sobom nosi i obraćanje pažnje na objekte i kategorisanje tih objekata, primenjivanje pravila formalne logike, kao i kauzalno opisivanje odnosa između objekata i odnosa između delova koji sačinjavaju neki objekat (Nisbett et al. 2001: 296–297). Oslanjajući na istoriju nauke i filozofije, a s druge na pomenuta empirijska istraživanja, Nizbet i kolege su zaključili da se koren kognitivnih različnosti savremenih ispitanika može naći u različitim društvenim uređenjima i društvenim praksama.

Mašri i njegov tim su iz tog razloga odlučili da provere da li takve kognitivne razlike utiču i na filozofiju jezika, to jest da li postoji kulturološka varijacija intuicija u prilog neke od dvaju teorija referencije koje su srž filozofije jezika. Istorijski gledano, filozofijom jezika i formulisanjem teorija referencije su se bavili pretežno „Zapadnjaci“ koji su pripadali angloameričkoj tradiciji analitičke filozofije. Ukoliko se, pak, pokaže da postoji kulturološka varijacija u referencijalnim intuicijama, možda bude slučaj da je dvadesetovekovna filozofija jezika zapravo sve vreme bila pristrasna. Tamo gde smo pre videli teorijsku strogost, sada bismo prepoznali njen nedostatak. Mašri i kolege su studentima sa univerziteta Ratgers i sa univerziteta u Hong Kongu podelili upitnike sa vinjetama sačinjenih od Kripkeovih misaonih eksperimenata sa Gedelom i prorokom Jonom (1972/1997:80–86), putem kojih Kripke cilja na to da je deskriptivna teorija referencije kontraintuitivna za razliku od kauzalne koju zastupa. U zavisnosti od izbora između dva odgovora ili interpretacije vinjete (na koju osobu se referira vlastitim imenom u vinjeti?), tumači se da li ispitanici pokazuje intuicije u skladu sa jednom ili drugom teorijom referencije. Mustra upitnika je bila, prema tome, sledeća (cf. Prilog): Kada X koristi ime Y on zapravo govori o: (a) osobi koja je zaista; (b) osobi za koju se misli da je . ili (a') baš toj osobi; (b') fiktivnoj osobi.

Rezultati ovog prvog zvaničnog istraživanja iz eksperimentalne semantike su bili zanimljivi: primećena je i interkulturološka i intrakulturološka varijacija u referencijalnim intuicijama. To znači da ne samo što postoji razlika između ispitanika sa Zapada i sa Istoka, već i unutar samih uzoraka, uprkos tome što mahom zaista prvi uzorak pokazuje sklonost ka izboru odgovora u skladu sa deskriptivnom teorijom referencije, a drugi ka izboru odgovora u skladu sa kauzalnom teorijom referencije. U načelu, Mašri i kolege se jesu nadovezali na već postojeće zaključke u socijalnoj psihologiji, ali i otvorili dva važna metafilozofska pitanja. Prvo pitanje je da li je naša dvadesetovekovna filozofija jezika u startu bila metodološki neobjektivna. Drugo pitanje je da li nečije referencijalne intuicije „vrede“ više.

Problem nije u nama, već u uzorku: Odbrana ekspertize

Majkl Devit (Michael Devitt) je, kao filozof jezika sa ozbiljnim stažom, preuzeo na sebe da odbrani čistotu semantike. Za njega, odgovor na oba pitanja je negativan uprkos istraživanju Mašrija i kolega. Devit (2006a: 483–484, 2010: 424f, 2011: 16) smatra da je u osnovi ovog istraživanja nekritičko prihvatanje diskretnog glasa kompetencije, jer Mašri i kolege mogu da izvuku metafizozofske zaključke samo na osnovu implicitne pretpostavke da su referencijalne intuicije laika jednako pouzdan kalibar koliko i intuicije filozofa jezika.⁴ Ova pretpostavka o jednakosti u pogledu kompetencije kao da podrazumeva da svako za sebe ima privilegovani pristup lingvističkim činjenicama i lingvističkoj istini, a da bilo koji vid ekspertize može samo da unese teorijske predrasude u inače empirijski čisto znanje gramatike. Ali, Mašri i kolege kao da traže nemoguće—„svet oslobođen predubedenja i predrasuda“ (Devitt 2011: 21). Dalje, Devit smatra da je bavljenje semantikom „ozloglašeno težak“ posao (2010: 426f), koji zahteva usavršavanje u istoj meri u kojoj to zahteva bilo koja druga naučna disciplina i poddisciplina, recimo paleontologija. Ako ćemo se složiti u pogledu toga da će paleontolog pre primetiti i tačno identifikovati kosti vilice vepa nego običan čovek (koji je čak i fakultetski obrazovan, ali iz drugih disciplina), zašto predstavlja problem da filozofima jezika pripišemo posjedovanje slične ekspertize? Bilo da su „Zapadnjaci“ ili ne, ono što referencijalnim intuicijama filozofa jezika daje težinu i kredibilitet jeste njihovo obrazovanje (u specifičnoj filozofskoj tradiciji) i (manje ili više) uspešno konstruisanje argumenata i protivargumenata. Na ovaj način Devit je formulisao ekspertsku odbranu referencijalnih intuicija.

Ekspertska odbrana referencijalnih intuicija je zasnovana na Devittovoj naturalističkoj definiciji intuicija: „...intuicije su reakcije empirijski nastrojenog i teorijski opterećenog centralnog procesora na lingvističke fenomene, a razlikuju se od ostalih reakcija samo po tome što su momentalne i nerefektivne, i jedva da iziskuju svesno procesiranje“ (Devitt 2006a: 491, 2010: 425–426; moj kurziv). Nasuprot „neukaljanom“ pristupu lingvističkoj stvarnosti kakav obećava diskretni glas kompetencije, naturalistički shvaćene intuicije su jedan vid opservacionih sudova o lingvističkim fenomenima, pri čemu svaki opservacioni sud zavisi od pozadinskog znanja, koje igra kauzalnu ulogu u podsticanju određenih opservacionih sudova u odgovarajućim situacijama (Devitt 2011: 19). Pozadinsko znanje eksperata ima mnogo veći uticaj na oblikovanje referencijalnih intuicija i njihovo ispoljavanje u određenim situacijama nego kod laika, čime se posledično obezbeđuje njihov veći stepen pouzdanosti.⁵ Iako prijem-

⁴Devit, naravno, bira izraz diskretni glas kompetencije kako bi podsetio na teorijsku distinkciju lingviste Noama Čomskog između jezičke kompetencije i jezičkog ponašanja. Čomski, kao i generacije transformaciono-generativnih gramatičara koji slede ideje i argumente koje Čomski publikuje (v. npr. Chomsky 1966, 1980, 1995; Pinker 1994), tvrde da jezička kompetencija predstavlja urođeno znanje o jezičkom sistemu, o gramatičkim pravilima, dok jezičko ponašanje predstavlja upotrebljen jezički sistem u situaciji, to jest ostvarenje gramatičkih pravila prilikom izgovaranja i razumevanja rečenica. Devit kritikuje čomskijansku jezičku kompetenciju od 1989. godine i protivstavlja joj svoj naturalistički pristup lingvističkim činjenicama kao konstitutivnim jedinicama lingvističke realnosti koje potiču iz upotrebe pre nego urođenih mehanizama (v. Devitt & Sterelny 1989). Zanimljivu debatu o Devittovom shvatanju diskretnog glasa kompetencije u kontekstu kritike eksperimentalne semantike sa samim Devittom vodio je Nenad Mišćević u Mišćević (2006), a odgovor je u Devitt (2006b). Širi projekat upućen protiv teorijske vijabilnosti distinkcije između jezičke kompetencije i jezičkog ponašanja u kognitivnoj nauci i teorijskoj lingvistici predstavila sam u Subotić (2023).

⁵Pažljiv čitalac bi mogao ovde da pomisli da je naišao na izvesnu nedoslednost: ako su intuicije eksperata po-

čiva na prvi pogled—što zbog jednostavnosti glavnog argumenta, što zbog našeg filozofskog hibrisa—ekspertska odbrana referencijalnih intuicija nije bila baš najbolje empirijski podržana.

Mašri (2012) preispituje ekspertsko viđenje referencijalnih intuicija izloženo u Devitt (2011) tako što testira referencijalne intuicije lingvista koji rade u različitim poddisciplinama. Koristi se istim metodom kao u istraživanju iz 2004. godine. Mašrijeva hipoteza je da je ekspertsko viđenje referencijalnih intuicija lažno ukoliko se pokaže interkulturalna varijabilnost u intuicijama ispitanika, budući da bi se dvesta sedamdeset i dvoje lingvista morali smatrati ekspertima prema Devittovom standardu. Kako bi grupisao toliki broj ispitanika, Mašri je upitniku dodao pored vinjeta koje sadrže primere nalik Kripkeovim sa Gledom i Jonom još dve komponente:

(I) Obeležavanje na skali od 0 do 100 koliko su ispitanici sigurni u svoje odgovore, kao i označavanje najpribližnije oblasti bavljenja,

(II) Kratko opisivanje teorijske perspektive koju ispitanici usvajaju i primenjuju u bavljenju odabranom oblašću iz (I), kao i imenovanje trojice poznatih lingvista koji najbolje reprezentuju tu perspektivu.

Mašri potom formira dve grupe ispitanika na osnovu kriterijuma (I) i (II). U prvoj grupi su bili semantičari i filozofi jezika, za koje je veća verovatnoća da su čitali Kripkeovu knjigu *Imenovanje i nužnost*, iz koje je preuzeta matrica kreiranja primera za ispitivanje referencijalnih intuicija. Za ovu grupu, samim tim, postoji mogućnost da su im referencijalne intuicije unapred „ukaljane“ preferencijama ka kauzalnoj teoriji referencije. U drugoj grupi su svi ostali eksperti, to jest sociolingvisti, istorijski lingvisti i lingvisti diskursa, koji bi trebalo da naginju deskriptivnoj teoriji referencije prema prirodi njihovih polja bavljenja (Machery 2012: 48). Mašri je uveo dvadeset i šest obrazovanih laika kao kontrolnu grupu, što su za njega ispitanici sa diplomom osnovnih studija iz oblasti koje nisu lingvistika ili filozofija. Rezultati Mašrijevog istraživanja pokazali su da najveći broj lingvista ima referencijalne intuicije u prilog kauzalne teorije referencije, iako se dve grupe međusobno razlikuju na statistički značajan način (Machery 2012: 47–49). Prva grupa, filozofi jezika i semantičari, pokazuje više intuicije u prilog kauzalne teorije referencije u odnosu na drugu grupu—sociolingviste, istorijske lingviste i lingviste diskursa. Statistički značajna razlika između prve i kontrolne grupe nije dobijena, kao ni između druge i kontrolne grupe.⁶ Najzad, Mašri zaključuje na osnovu do-

uzdanje zahvaljujući pozadinskom znanju, onda su i intuicije transformaciono-generativnih gramatičara u pogledu postojanja diskretnog glasa kompetencije nešto u što treba imati poverenja a ne odbaciti kao pogrešno. Pa ipak, na to bi se moglo odgovoriti da osoba koja se obrazovala sledeći lažne teorije može zapravo imati distorzirane intuicije, i to je neizbežni epistemički rizik u procesu dolaženja do istinitog opisa lingvističke realnosti (Devitt 2006a: 504, 2011: 20). Štaviše, ovde bi se moglo napomenuti da upravo pogrešivost intuicija eksperata obezbeđuje kredibilnost njihovim intuicijama: eksperti greše u pogledu svojih uverenja isto koliko i laici, ali razlika je, međutim, u tome što naučna metoda i način komuniciranja sa kolegama iz naučne zajednice obezbeđuju efikasnije i uspešnije ispravljanje takvih uverenja.

⁶Ovo je možda pre usled niskog broja ispitanika u kontrolnoj grupi u odnosu na dve grupe eksperata. Treba imati u vidu da su ovo bili rani radovi u eksperimentalnoj semantici, statistička sofisticiranost i pažljiviji pristup prikupljanju ispitanika su se razvijali tokom vremena i verovatno u odnosu na sve bolji i stroži odabir recenzenata u filozofskim časopisima. Mašri ovo istraživanje ipak objavljuje u filozofskom časopisu posvećenom generalnim temama, ne specijalističkom ili časopisu iz društvenih nauka, gde bi zahtev za većom kontrolnom grupom vrlo verovatno bio zahtev bar jednog od recenzenata.

bijenih rezultata da ekspertiza ima u najboljem slučaju nekonzistentan uticaj na pouzdanost referencijalnih intuicija, a da izloženost teorijskim okvirima zapravo pospešuje predrasude kod eksperata.

Prvi očigledni problem sa ovim Mašrijevim doprinosom eksperimentalnoj semantici je, za početak, puko insistiranje na raznovrsnosti uzorka u vidu lingvista različitih provenijencija. Njihove divergentne intuicije zapravo ne ugrožavaju značajno ekspertsku odbranu referencijalnih intuicija, suprotno njegovoj interpretaciji. Naime, Devit insistira na tome da su sve intuicije, sa epistemičke tačke gledišta, opterećene teorijom—što je teorija koju ekspert zastupa bolje zasnovana i podržana evidencijom, to su njegove intuicije pouzdanije. Teorije koje eksperti zastupaju su rezultat i odgovarajućeg obrazovanja, pozadinskog znanja, ličnih uverenja, naklonosti, pa i preferencija. U tom smislu, nema sumnje da, recimo, različito pozadinsko znanje utiče na intuicije, i da semantičari i filozofi jezika mogu biti pristrasni u pogledu kauzalne teorije referencije daleko više nego, na primer, istorijski lingvisti. Razlog za to leži u tome što polje bavljenja istorijskog lingviste izgleda udaljeno od onoga čime se tipično zanimaju semantičari i filozofi jezika: dok njega karakteriše interesovanje za rekonstrukciju nedovoljno poznatih izumrlih jezika, ovi drugi su u potrazi za sveobuhvatnom, opštom teorijom značenja.⁷

Može se, dakle, reći da su u pitanju naprosto različiti tipovi eksperata, i da tip njihove ekspertize diktira stepen intuitivnosti određene teorije referencije: jedna će im više odgovarati od druge. Prema tome, ne bi trebalo očekivati da će svi eksperti, koji se bave različitim aspektima jezika na heterogene načine, konvergirati ka isključivo jednoj teoriji referencije. Na kraju krajeva, ni sami filozofi nisu to učinili. Deskriptivna teorija referencije u različitim oblicima opstaje i u filozofiji jezika čak i nakon Kripkeovog Imenovanja i nužnosti iz 1975. godine, a to zašto je Kripkeova kauzalna teorija referencije trenutno možda popularnija među filozofima stvar je verovatno niza faktora pored njene ubedljivosti—recimo, institucionalne politike, uređivačke politike vodećih časopisa, broja Kripkeovih doktoranata koji su dobili pozicije na vodećim američkim univerzitetima, simpatija prema Kripkeovom liku i delu, i slično.

Drugi vid direktnog napada na Devita (2006) došao je od Dženifer Kalbertson i Stivena Grosa (Culbertson & Gross 2009), čija je hipoteza bila da će osobe koje su minimalno izložene istom lingvističkom stimulusu konzistentno obavljati zadatak procenjivanja koje rečenice su gramatične, a koje negramatične ili dvosmislene. U svrhe testiranja ove hipoteze, autori pronalaze četrdeset i dva ispitanika, koje dele u četiri grupe prema stepenu ekspertize odnosno upoznatosti sa tim kako se rešavaju eksperimentalni zadaci. Prva grupa (LOTS, prev. „mnogo“) broji sedam ispitanika sa doktoratom iz sintakse, druga grupa (SOME, prev. „nešto“) obuhvata sedamnaest studenata sa odslušanim kursom iz transformaciono-generativne gramatike, treća grupa pod nazivom (LITTLE, prev. „malo“) ima jedanaest studenata kognitivne nauke, dok četvrta grupa, (NONE, prev. „nimalo“) raspolaže sa takođe sedmoro ljudi kao i prva grupa, ali ovde su u pitanju ispitanici samo sa visokom stručnom spremom iz nesrodnih oblasti lingvistici. Sve četiri grupe su dobile listu od sedamdeset tri nasumično odabrane rečenice koje je trebalo da ocene kako im zvuče i da li su prikladne za korišćenje u određe-

⁷Da ovo ne bi trebalo da bude slučaj tvrdim u Subotić (2024), gde pokazujem da za metod istorijske lingvistike može da bude korisna zainteresovanost za teorije referencije u filozofiji jezika.

noj prilici (Culbertson & Gross 2009: 734). Drugim rečima, cilj je bio da se kod ispitanika podstaknu intuicije o prikladnosti rečenica maternjeg jezika (engl. acceptability intuitions), pri čemu im je napomenuto da ne obraćaju pažnju na to šta su učili da je gramatički ispravno tokom školovanja, kako se ne bi ujedno podstakle i intuicije o gramatičnosti rečenica maternjeg jezika (engl. grammaticality intuitions). Rezultati su sugerisali da postoji prag minimalnog znanja kako se izvodi zadatak. To znači da su ispitanici sa prethodnim iskustvom u učešću u eksperimentima davali pouzdanije odgovore od onih koji takvog iskustva nisu imali. Prema tome, prve tri grupe (LOTS, SOME i LITTLE) su se bolje pokazale u pogledu ocenjivanja rečenica nego poslednja, četvrta grupa (NONE) (Culbertson & Gross 2009: 731). Ovim je potvrđena početna hipoteza istraživanja.

Devitt se branio tvrdivši da zaključci ovih istraživača slede ako i samo ako bi se ispostavilo da su intuicije triju grupa sa minimalnim pragom znanja kako se izvodi zadatak o istom fenomenu, to jest o prikladnosti umesto gramatičnosti rečenica. Međutim, postoje indicije da ovo nije slučaj. Ispitanici sa doktoratom iz sintakse, koji konstituišu prvu grupu mogu da razumeju instrukciju kojom se pokušava sprečiti pobuđivanje intuicija gramatičnosti na sasvim drugi način. Možda je čitaju kao da se njome kaže da potrebno zanemariti standardno znanje iz gramatike maternjeg jezika u korist toga šta njima kao ekspertima, umešnim u transformaciono-generativnoj gramatici Čomskog, zvuči kao prihvatljiva rečenica (Devitt 2010: 859-860). Nasuprot tome, ispitanici u trećoj grupi, koji nisu inicirani u tajne transformaciono-generativne gramatike, mogu procenjivati gramatičnost rečenica upravo onako kako su Culbertson & Gross (2009) podrazumevali svojom instrukcijom. Budući da ova istraživački dvojac ne nudi način provere da su intuicije i profesionalnih sintaksičara i neiniciranih kognitivnih naučnika onakve kakvim ih stipulira njihovo istraživanje, a rezultati koje saopštavaju zaista sugerišu da je za prvu grupu najviše pomerena granica što se tiče inkorporiranja čudnijih i dvosmislenijih rečenica u gramatične, čini mi se da je Devitt ipak bio na vrlo dobrom tragu.

Problem nije u nama već u metodu: Napad na replikabilnost

Posebno zanimljivo istraživanje u eksperimentalnoj semantici predstavlja Izumi et al. (2017), budući da se ovim istraživanjem dovodi u pitanje kulturna varijabilnost intuicija. U tom smislu, umesto kritikovanja finesa istraživanja Sicme i kolega, ponudiću kritiku takvih istraživanja u principu na empirijskoj osnovi koju obezbeđuju Izumi et al. (2017). Naime, ovaj istraživački tim polazi od odličnog uvida da sva pređašnja istraživanja u kojima se insistira na postojanju kulturne varijabilnosti referencijalnih intuicija (Machery et al. 2004 i Sytsma et al. 2015) zanemaruju činjenicu da je nezanemarljiv broj živih jezika bez članova. Vinjete koje se koriste u istraživanjima iz eksperimentalne semantike baziraju se upravo na upotrebi određenog člana (engl. the) u imeničkim i pridevskim sintagmama—što je zapravo jedini način da se na engleskom jeziku iskažu deskripcije (upor. Russell 1905: 479). Jezik bez određenog člana je, recimo, i japanski jezik na koji Sytsma et al. (2015) prevode vinjete sa engleskog. U japanskom jeziku pandan određenom članu u imeničkoj ili pridevskoj sintagmi je tzv. sono fraza. Izumi et al. (2017) formulišu početna hipotezu prema kojoj se sono fraza može interpretirati različito od strane govornika japanskog jezika, i da, ukoliko se višesmislenost iskontroliše,

varijacije u referencijalnim intuicijama više neće biti.

Uzorak, koji ovaj istraživački tim koristi u prvom eksperimentu, sastoji se od dvesta jedanaest studenata sa japanskih univerziteta (uzrasta 20-25 godina, od čega čak sto šezdeset osam muškog pola). Ispitanicima su u sklopu prvog eksperimenta nasumično dodeljene vinjete iz Machery et al. (2004) sa različitim vrstama sono fraza, a ponuđeni odgovori su nasumice izmešani. To znači da je negde, recimo, odgovor pod (a) indikativan za kauzalnu teoriju referencije, dok je odgovor pod (b) za deskriptivnu teoriju referencije i vice versa (Izumi et al. 2017: 1195).

Rezultati njihovog prvog eksperimenta sugerišu da postoji statistički značajna razlika između toga kada su ispitanici birali odgovore nakon vinjete koja nije sadržala imeničku ili pridevsku sintagmu bez člana i kada ih vinjeta jeste sadržala. U slučajevima kada ih vinjeta jeste sadržala, procenat Japanaca koji je imao intuicije u prilog kauzalne teorije referencije bio je gotovo isti kao i u Sytsma et al. (2015)—dakle, oko 30%. S druge strane, nakon čitanja vinjete koja nije sadržala imeničku ili predikatsku sintagmu, oko 50% Japanaca je odabralo „kauzalne“ odgovore, što je vrlo blizu procenta koji saopštavaju Machery et al. (2004) za američke ispitanike (Izumi et al. 2017: 1195-1196). U svrhe proveravanja rezultata prvog eksperimenta, kontaktira se novi uzorak, a to je oko hiljadu studenata i profesora japanskih univerziteta (uzrasta 18-65 godina, od čega je sedamsto šezdeset i četiri muškog pola). Kako bi se izbeglo podudaranje s ispitanicima u prvom eksperimentu, istraživački tim se postarao da ovog puta kontaktira različite departmane pri univerzitetima, kao i da uključe studente u različitom stadijumu studija u odnosu na prvi eksperiment. Drugi eksperiment se sastoji iz dodatnog variranja sledećih pet uslova: (i) vinjeta sadrži imeničku ili pridevsku sintagmu bez člana, (ii) vinjeta sadrži demonstrativ, (iii) vinjeta sadrži demonstrativ i anaforički predikat, (iv) samo predikati koji opisuju situaciju u vinjeti, (v) u vinjetu se dodaju istovremeno uslovi (ii)–(iv). Služeći se Fišerovim dvostranim testom tačne statistike, istraživači uspevaju da replikuju rezultate prvog eksperimenta. Za svaki od uslova, procenat Japanaca koji je imao intuicije u prilog kauzalne teorije referencije je sledeći: (i) 37%, (ii) 36%, (iii) 44%, (iv) 62%, (v) 55%, pri čemu istraživači obaveštavaju da nisu uspeli da pronađu statistički značajnu razliku između (iv) i (v) (Izumi et al. 2017: 1199). Konačni zaključak je da nije uspela replikacija rezultata koje su dobili Machery et al. (2004) i Sytsma et al. (2015), to jest da „istočnjaci“ ne divergiraju u referencijalnim intuicijama u odnosu na „zapadnjake“ onda kada se vinjete formulišu direktno na maternjem jeziku „istočnjaka“.

Međutim, iako istraživanje Izumi et al. (2017) predstavlja svojevrsnu prekretnicu u eksperimentalnoj semantici, ne samo zbog daleko boljeg vladanja statističkom analizom podataka, već pre svega jer se ovim istraživanjem pokazuje izvor metodološke nepouzdanosti, a samim tim i pogrešne usmerenosti niza istraživanja, i ovde se, pak, mogu primetiti bar dva nedostataka. Prvi nedostatak se ogleda u tome što Izumi i kolege nisu uključili, na primer, bilingvalne Japance, koji su fluentni i u engleskom, a da bi ispitali do koje mere je zaista problematično razumevanje vinjete. Drugi nedostatak je taj da bi rezultati istraživanja predstavljali ubedljiviji argument protiv Machery et al. (2004) i Sytsma et al. (2015) da je u istraživanju nakon dva eksperimenta sproveden i treći, u kom bi se koristio auditivni ili vizuelni stimulus poput videa ili stripa umesto čitanja vinjete, budući da bi se tako postiglo potpuno izbegavanje određenog

člana. Drugim rečima, samo takav eksperiment bi pružio nezavisnu evidenciju za zaključak da kulturne varijabilnosti u pogledu referencijalnih intuicija nema.

Hipoteza i metod

Do sada sam iznela kratak uvod u eksperimentalnu semantiku, Devitovu kritiku takvih istraživanja, empirijsko preispitivanje Devitovih argumenata, kao i mogućnosti da se Devitova kritika ipak odbrani. Uz to, osvrnula sam se i na kritiku eksperimentalne semantike koja se bazira na nereplikabilnosti rezultata. U ovom odeljku, pak, motivišem vlastito empirijsko preispitivanje Devitove odbrane ekspertskog viđenja referencijalnih intuicija. Naime, uprkos tome što Devitova odbrana ekspertskog viđenja referencijalnih intuicija počiva na insistiranju veće pouzdanosti intuicija filozofa jezika i lingvista, ovakva uska koncepcija ekspertskog viđenja referencijalnih intuicija deluje previše parohijalno iz dva razloga. Prvi razlog je taj što mnogi filozofi koriste uvide iz filozofije jezika, ili se indirektno njima bave, u okvirima vlastitih disciplina. Drugi razlog se ogleda u činjenici da mnogi filozofi tokom postdiplomskih studija prođu kroz intenzivno obučavanje u nizu disciplina, iako na kraju odaberu jednu, dve ili tri koje će im biti glavno polje bavljenja. Međutim, biti usko specijalizovan ne implicira nepoznavanje problematike i u drugim disciplinama koje su sačinjavale nečije formiranje kao filozofa. Stoga, glavnu hipotezu (GH) sam formulisala na sledeći način:

GH: Ne očekujem da će polje bavljenja biti statistički značajan prediktor referencijalnih intuicija u prilog bilo kauzalne bilo deskriptivne teorije referencije vlastitih imena, termina za prirodne i društvene vrsta.

Radi prikupljanja uzorka za pilot-istraživanje ekspertskog viđenja referencijalnih intuicija, elektronska pošta sa upitnikom je poslata osoblju sa odeljenja za filozofiju sva tri univerziteta (u Beogradu, Nišu i Novom Sadu), koji su dalje zamoljeni da distribuiraju upitnik svojim studentima. Potom, imajući u vidu specifičnosti lokalne akademske zajednice, elektronska pošta sa upitnikom je poslata i osoblju sa Instituta za filozofiju i društvenu teoriju i Instituta društvenih nauka. Prihvatili su se samo do kraja popunjeni upitnici, uključujući otvorena pitanja. Ishod je bio šezdeset i jedan validan upitnik, to jest 72.1% ispitanika muškog pola i 27.9% ženskog, prosečnog uzrasta od 29.8 godina. Razlika u zastupljenosti ženskog i muškog pola, koja se ogleda u uzorku, karakteristična je za profesiju sudeći prema postojećim podacima za angloameričke univerzitete, i primećeno je da se povećava od prve godine osnovnih studija pa sve do doktorskih i, sledstveno tome, u strukturi nastavnog i naučnog osoblja (Schwitzgebel & Jennings 2016, Piovarchy 2020). Diskrepancija u zastupljenosti oba pola u filozofiji se u literaturi povezuje sa primećenom velikom stopom napuštanja filozofije od strane studentkinja, što odmah na početku studija što nakon dobijanja diplome osnovnih studija, koja se objašnjava time što proučavanje kanona istorije filozofije, prisutno najviše na osnovnim studijama, učvršćuje viđenje filozofije kao muške delatnosti za koju muškarci poseduju „poseban“ talenat (Ma et al. 2017). Bilo kako bilo, ispitanici su dalje grupisani u „juniore“ (svi oni koji nemaju upisane doktorske studije) i „seniore“ (svi oni koji imaju upisane ili završene doktorske studije), od čega prva grupa broji trideset i tri, a druga dvadeset i osam ispitanika.

Upitnik se sastojao iz dva dela: vinjeta i pitanja–demografskih i profesionalnih. Vinje-

te koje su se koristile u prethodno pomenutim istraživanjima iz eksperimentalne semantike (Machery et al. 2004, Sytsma & Livengood 2011, Sytsma et al. 2015, Beebe & Undercoffer 2016, Izumi et al. 2017) su predugačke–zauzimaju barem pola strane lista A4 formata. Iz tog razloga nije sigurno koliko su ispitanici pažljivo čitali ili koncentrisano odgovarali, pogotovo imajući u vidu da uzorak u tim istraživanjima čine mahom laici, a sami upitnici ne sadrže pitanje provere fokusa. Značajna mana je, međutim, i formulacija primera sa prorokom Jonom zbog opcija koje se nude kao odgovori. Podsetimo se, mogući odgovori su da je reč o toj-i-toj osobi ili o osobi koja ne postoji, već je plod fikcije. Laicima bez prethodnog dodira sa filozofijom druga opcija verovatno zvuči čudno, a možda i kontradiktorno. Uz to, ovako formulisani odgovori sadrže implicitnu sugestiju u pogledu prihvatanja deskriptivne teorije referencije, tako da će neko ko jeste školovani filozof, i ko, možda, preferira tu teoriju, izabrati odgovor na osnovu sugestije, umesto ne na osnovu referencijalne intuicije koja treba da bude testirana. U tom smislu, vinjete u Devitt & Porot (2018) predstavljaju veliki iskorak u odnosu na pređašnja istraživanja u eksperimentalnoj semantici, jer su skraćene na dva pasusa, i uz pitanja kojima se testiraju referencijalne intuicije, a koja slede šablon ostalih istraživanja u eksperimentalnoj semantici, pojavljuju se i otvorena pitanja. Ovim otvorenim pitanjima se testira aktualna jezička upotreba putem metoda iznuđene produkcije (engl. elicited production). Ovaj metod podrazumeva kreiranje eksperimentalne situacije u kojoj će ispitanik eksplicitno izraziti svoje stavove u pogledu fenomena koji se ispituje, a što će za ishod imati i eksternalizaciju intuicija. Ovakav vid pitanja preuzimam u svom istraživanju, ali proširujem ih i na termine za prirodne i društvene vrste, pored standardnih za referenciju vlastitih i fiktivnih imena.

Specifičnost vinjeta u mom pilot-istraživanju ogleda se takođe u tome što su vinjete prilagođene za srpsko govorno područje, i to ne u smislu pukog prevoda, već izbora referentnih termina odnosno imena. Tako, umesto Kripkeovog Gedela pominje se „Milutin Milanković“ u vinjeti gde figurira vlastito ime, umesto Kripkeovog Jone pominje se „Filip Višnjić“ u vinjeti gde figurira fiktivno ime, termin za prirodnu vrstu je „Pančičeva omorika“, a za društvenu slovenački „tolar“. Izbor imena „Filip Višnjić“ za fiktivnu ličnost, kao i izbor slovenačkog tolara, mogu na prvi pogled da deluju neadekvatno, jer Filip Višnjić zaista jeste postojao, o čemu postoji istorijsko-književna evidencija, dok je slovenački tolar valuta koja ispitanicima rođenim posle otprilike 1985-1988. godine vrlo verovatno sasvim nepoznata, budući da je u pitanju valuta uvedena po proglašenju nezavisnosti Slovenije 1991. godine, kada su ispitanici bili deca. Izborom imena „Filip Višnjić“, pokušala sam da izbegnem, kao prvo, čudnu formulaciju inicijalnog pitanja u Machery et al. (2004), ali i kao drugo, implicitnu pristrasnost prema deskriptivnoj teoriji referencije koja možda proishodi iz tih pitanja. Stoga se od ispitanika u vinjeti traži da zamisle situaciju u kojoj se ispostavlja da je stvarna ličnost zapravo plod fikcije, što se potkrepljuje sličnim primerom iz istorije književnosti. U istoriji književnosti je poznata potraga za odgovorom na tzv. „Homersko pitanje“, to jest preispitivanje mogućnosti da starogrčki slepi pesnik Homer nije nikada postojao, a epovi Ilijada i Odiseja predstavljaju zajedničko ostvarenje niza pojedinačnih pesnika (Murray 1907, Page 1955). S druge strane, izborom tolara, međutim, upravo ciljам na neupoznatost mlađe generacije filozofa sa ekonomsko-političkim prilikama u Sloveniji devedesetih godina. U isti mah se time starijoj generaciji izlazi u susret za potencijalnu neupoznatost sa recentnim i marginalizovanim razvojem teorije referencije za društvene vrste u „mejnstrim“ filozofiji naprosto jer bi treba-

lo da im je primer dovoljno poznat da može da se razume cilj misaonog eksperimenta koji je predstavljen u vinjeti. Nakon vinjeta i jednog standardnog pitanja vezanog za intuitivnost teorija referencija, usledila su dva otvorena pitanja (cf. Prilog). Demografska pitanja nakon vinjeta i otvorenih pitanja su tipična za istraživanja ovakve vrste: pol, uzrast, stepen stručne sprema. Profesionalna pitanja su se ticala godine studija odnosno zvanja, da li su slušali bar jedan kurs iz filozofije jezika, i polja interesovanja odnosno bavljenja u filozofiji. Na osnovu njih formirale su se tri podgrupe ispitanika „juniora“ i „seniora“: teorijski filozofi, praktični, i filozofi nauke.

Otvorena pitanja, kojima se testira upotreba vlastitog imena, fiktivnog imena ili termina za prirodnu odnosno društvenu vrstu, kodirala su se prema instrukcijama kakve su skicirali Devitt & Porot (2018). Međutim, za razliku od njih dvojice, koji su u prvom krugu sami kodirali odgovore pa ih tek naknadno proveravali u odnosu na dve grupe po dva koda, odlučila sam da nemam udela u kodiranju, osim što ću da kontaktiram potencijalne kodere, i distribuiram im anonimizovane upitnike sa vinjetama i otvorenim pitanjima.

Pouzdanost tri angažovana koda za sve četiri vinjete sam proveravala putem Krippendorfovog (Klaus Krippendorff) alfa (α) koeficijenta (2004: Ch. 11). Krippendorfova α je pogodna za obradu tekstualnih jedinica (intervjui, izjave, odgovori), i najčešće se koristi u medijskim istraživanjima, komunikologiji, računarskoj lingvistici i psihometriji. Uz to, za razliku od Koenove (Jacob Cohen) kape (κ), koja je primenljiva samo u slučajevima kada postoje dva koda, a zanemaruje mogućnost neslaganja koda u pogledu pojedinačnih primera, Krippendorfova α važi za bilo koji broj koda koji dodeljuju tačno jednu vrednost po pojedinačnoj tekstualnoj jedinici i definiše se kao mera do koje razlike među koderima i greške u kodiranju odstupaju od savršenog slaganja (Krippendorff 2004: 223). Uz to, imajući u vidu mali broj ispitanika u istraživanju ($N=61$), Krippendorfova α izgleda kao siguran način da se ne „šteluje“ pouzdanost instrumenta, a da se obezbedi bolja potencijalna replikabilnost istraživanja (Krippendorff: 222, cf. Sect. 11.4.3.).⁸ Krippendorfova α za tri koda iznosila je 0,6907 sa 95% intervala poverenja. Prema Krippendorfovom standardima, minimalna vrednost α na koju istraživači u društvenim naukama mogu da se oslone kao bi izvukli zaključke na osnovu kodiranih odgovora je 0,667. Dakle, dobijena α za tri koda prelazi ovaj prag. Krippendorf takođe smatra da bi prag trebalo da predstavlja ipak vrlo visoka vrednost od 0,8 (2004: 242). Međutim, Zapf et al. (2016) tvrde da, s obzirom na to da u naučnoj disciplini kao što je medicina važe mnogo labaviji standardi od Krippendorfovog za društvene nauke, smislenije bi bilo i u društvenim naukama primeniti klasifikaciju vrednosti predstavljenu u Landis & Koch (1977) za Koenovu κ , a prema kojoj bi onda dobijena vrednost od 0,6907 bila supstancijalna ili vrlo dobra.

⁸Budući da IBM-ov softverski paket za statističku obradu podataka u društvenim naukama (engl. skr. SPSS) nema opciju za računanje Krippendorfove α , koristila sam KALPHA makro za SPSS (Hayes & Krippendorff 2007, cf. Krippendorff 2004: 230).

Rezultati

Prvi korak ka ispitivanju GH jeste specifikovanje šta je tačno pouzdanost referencijalnih intuicija u ovom empirijskom kontekstu. Pouzdanost referencijalnih intuicija se određivala za svakog ispitanika ponaosob tako što se napravila veštačka varijabla „Pouzdanost“. Ovom varijablom se sumiraju i evaluiraju odgovori koje su ispitanici davali na pitanja kojima se pobuđuju intuicije putem upotrebe. Veštačka varijabla ima tri vrednosti: „pouzdanost“, „pouzdanost varira“, i „nepouzdanost“.

–Vrednost „pouzdanost“ sam dodeljivala ispitanicima kod kojih se (a) poklapaju sva tri odgovora, odnosno i referencijalne intuicije i upotreba termina su u skladu sa jednom od dve teorije referencije, (b) poklapaju bar dva odgovora, od kojih jedan mora da bude vezan za referencijalne intuicije, a drugi za upotrebu, pri čemu je dodatni odgovor za pobuđivanje upotrebe obeležen od strane koda sa „D“ (odbačen).

–Vrednost „pouzdanost varira“ sam dodeljivala kada samo jedan od dva moguća odgovora u vezi sa upotrebom odudara od preostali odgovora koji se poklapaju sa jednom teorije referencije.

–Vrednost „nepouzdanost“ sam dodeljivala u svim ostalim slučajevima kada se odgovori ne poklapaju, to jest kada oba odgovora vezana za upotrebu divergiraju u odnosu na referencijalne intuicije, ili kad su oba takva odgovora obeležena od strane koda sa „D“ (odbačen).

Drugi korak je testiranje GH, kojom, podsetimo se, ispitujem da li je polje bavljenja odnosno interesovanja prediktor pouzdanosti referencijalnih intuicija. Testiranje se odvijalo korišćenjem logističke regresije. Kao meru statističke značajnosti uzimala sam $p < 0,05$, dok sam intervale poverenja podesila na 95%. U psihologiji se insistira na tome da se kao mera značajnosti uzme $p < 0,001$ ne bi li to dovelo do ublažavanja krize replikabilnosti (Benjamin et al. 2018). Međutim, kako timovi statističara, Amrhein et al. (2019) i Hurlbert et al. (2019), skreću pažnju, obe mere su arbitrarne konvencije, i postoji niz dobrih razloga zašto bi saopštavanje intervala poverenja trebalo da odnese prevagu nad traženjem statističke značajnosti po svaku cenu. Između ostalog, na ovaj način bi se smanjila potreba za zloupotrebom statistike i kršenjem dobrih istraživačkih običaja, što bi ujedno i ublažilo pritisak koji istraživači imaju, a mnoge studije sa korisnim ili zanimljivim uvidima u odnosu na uzorak ne bi bile skrajnute usled toga što u tabelama nema dovoljno asteriska kojima se označava visoka značajnost u vidu $p < 0,001$. Uz to, ova dva tima statističara preporučuju saopštavanje i onih rezultata koji nisu statistički značajni, jer je statističku značajnost svrhovitije tretirati kao poželjan, ali ne i kao obavezan ishod, jer p vrednosti nužno variraju od uzorka do uzorka odnosno od istraživanja do istraživanja. Primenila sam ove preporuke iz dva razloga. Prvi razlog je što je replikabilnost studija u eksperimentalnoj filozofiji inače veća u odnosu na psihologiju (Cova et al. 2021), uprkos manje ambicioznom statističkom obimu istraživanja, jer, između ostalog, filozofe manje brine p vrednost, a više dizajn samog instrumenta, budući da im kvalitet publikacije ne zavisi od rezultata koliko od interpretacije rezultata i pravdanja metoda filozofskoj publici nesklonoj ovakvoj disciplini. Drugi razlog je što je u pitanju pilot-istraživanje, to jest preliminarno istraživanje kojim se proverava izvodljivost istraživačke ideje i instrumenta na manjem uzorku kakav je moj.

Rezultati logističke regresije za svaku pojedinačnu vinjetu ne pokazuju da je polje bavljenja prediktor pouzdanosti referencijalnih intuicija. Nijedan od modela statističke regresije za svaku vinjetu ponaosob u odnosu na tri podgrupe – teorijsku filozofiju, praktičnu, i filozofiju nauke – nije statistički značajan. To znači da su razlike koje se vide između podgrupa toliko male da se mogu pripisati slučaju, a ne pravom uticaju polja bavljenja. Predstaviću rezultate za prvu i četvrtu vinjetu, i to za teorijsku i praktičnu filozofiju. Za prvu vinjetu sam se odlučila je upravo ona figurira u svim istraživanjima iz eksperimentalne semantike i nju je Devit pre svega imao u vidu kada je formulisao ekspertske viđenje referencijalnih intuicija. Biram poređenje podgrupa teorijske i praktične filozofije jer su međusobno više različite i udaljene nego što su teorijska filozofija i filozofija nauke. Što se tiče izbora četvrte vinjete, to je pre svega zbog relativno kontroverznog primera, koji bi mogao da namuču „junioru“ u uzorku.

U prvoj vinjeti kojom se testira referencija vlastitog imena, za teorijsku filozofiju, nestandardizovani beta ponder, kojim se označava smer i jačina uticaja prediktora i varijable koju treba predvideti, iznosi $B=0,143$, margina greške je $SE=0,9$, a p vrednost iznosi $p=0,874$. Procenjeni količnik šanse predviđa vezu od $\text{Exp}(B)=1,154$, dok su intervali poverenja od 0,198 do 6,735. Ovo znači sve i da uvećamo beta ponder, postoji oko 15,4% da teorijski filozofi imaju pouzdanije referencijalne intuicije, a uzevši u obzir p vrednost, postoji, dakle, velika verovatnoća (87,4%) da je ovo minimalno povećanje od 15,4% rezultat slučajnosti. Intervali poverenja nam govore da je stvarni efekat u celoj populaciji filozofa zapravo negde između 80% manje verovatnoće (0.198) i 575% više verovatnoće (6.735), što je veoma široko i doprinosi neubedljivosti pretpostavke. Za praktičnu filozofiju je vrlo slična situacija, nestandardizovani beta ponder iznosi $B=0,375$, margina greške je $SE=0,906$, i $p=0,679$ Procenjeni količnik šanse predviđa vezu $\text{Exp}(B)=1,455$, dok su intervali poverenja od 0,247 do 8,581, i još više se šire u odnosu na teorijsku filozofiju.⁹

Što se tiče četvrte vinjete, u kojoj figurira termin za društvenu vrstu, za teorijsku filozofiju, nestandardizovani beta ponder iznosi $B=-0,693$, margina greške je $SE=1,173$, i $p=0,554$. Procenjeni količnik šanse predviđa vezu od $\text{Exp}(B)=0,500$, dok su intervali poverenja od 0,05 do 4,978. Ovo je zanimljivo jer znači da teorijski filozofi imaju 50% manje šanse da imaju pouzdane referencijalne intuicije kada se radi o društvenim vrstama. Međutim, intervali poverenja su takvi da je taj efekat neubedljiv. Za praktičnu filozofiju, pak, nestandardizovani beta ponder iznosi $B=0,140$, margina greške je $SE=1,222$, i $p=0,909$ Procenjeni količnik šanse predviđa vezu od $\text{Exp}(B)=1,150$, dok su intervali poverenja od 0,105 do 12,616. Ovde se radi o pozitivnih 15% šanse da praktični filozofi ipak imaju pouzdane referencijalne intuicije, ali najdramatičnija širina intervala poverenja se upravo javlja u ovom slučaju. Uz to, treba primetiti da su ovi efekti u suprotnim smerovima za ove dve podgrupe (za prve je negativan, a za druge pozitivan), što dodatno potkrepljuje statistički rezultat ispitivanja GH da ne postoji dosledan obrazac kojim bi se povezalo polje bavljenja sa pouzdanosću referencijalnih intuicija – contra Devit.

Međutim, možda je ipak slučaj da postoji intragrupna veza u pouzdanosti referencijalnih intuicija. Drugim rečima, ne bi bilo loše ispitati i da li „juniori“ i „seniori“, koji se bave istim filozofskim disciplinama, to jest pripadaju istoj podgrupi, imaju relativno sličan stepen pou-

⁹Istini za volju, intervali poverenja bi svakako bili široki jer je u pitanju mali uzorak.

zdanosti intuicija. Ovo bi moglo da donekle spasi Devitovo ekspertske viđenje referencijalnih intuicija. U ove svrhe poslužiće Hi-kvadrat test. Opet, predstavicu rezultate ovog testa za teorijske i praktične filozofe u slučajevima prve i četvrte vinjete. Rezultati za teorijske filozofe što se tiče pouzdanosti njihovih referencijalnih intuicija u pogledu vlastitog imena jesu sledeći: $\chi^2(1, N=28)=2,157$, $p=0,0142$. Rezultati za praktične filozofe za istu vinjetu su sledeći: $\chi^2(1, N=27)=2,217$, $p=0,137$. Teorijski filozofi, kako mlađi tako i stariji, nisu imali relativno sličan stepen pouzdanosti referencijalnih intuicija ni u pogledu termina za društvene vrste: $\chi^2(1, N=28)=0,015$, $p=0,903$. Isto važi i za praktične filozofe: $\chi^2(1, N=27)=0,719$, $p=0,396$. Prema ovome ispadne da nema ni vertikalne mobilnosti u pogledu pouzdanosti referencijalnih intuicija u odnosu na stadijum ekspertize. Senioritet, dakle, ne vodi ka pouzdanijim referencijalnim intuicijama bilo unutar teorijske, bilo praktične filozofije.

Diskusija

Važno je naglasiti na samom početku diskusije da se vrednost ovog pilot-istraživanja ogleda upravo u detaljnijoj analizi odnosa referencijalnih intuicija i odgovora dobijenih iznuđenom produkcijom, nego što je to slučaj u pionirskom radu Devita i Poroa (2018), gde se prvi put takav poduhvat poduzeo. Pri čemu, broj ispitanika je bio daleko manji u tom radu (recimo, za prvu vinjetu $N=40$), i o njima nema demografskih informacija, osim da su regrutovani putem platforme MechanicalTurk. Međutim, moji rezultati slede na osnovu bolje regrutovanog i opisanog uzorka, koji sačinjava unekoliko veći broj studenata filozofije i akademskih filozofa.

Glavni doprinos je, međutim, upravo potvrđivanje GH, budući da to pokazuje da je Devitova koncepcija ekspertske odbrane referencijalnih intuicija preuska i zaista izgleda da nije empirijski zasnovana. Povezujući to sa rezultatima koji sugerišu nepostojanje vertikalne mobilnosti u pogledu pouzdanosti referencijalnih intuicija u odnosu na stadijum ekspertize, izgleda da se može pretpostaviti da ono što je relevantno za diferenciranje filozofa od laika jeste, po svoj prilici, postojanje minimalnog praga za razumevanje misaonih eksperimenata nalik minimalnom pragu za snalaženje u eksperimentalnim situacijama kakav su postulirali Culbertson & Gross (2009). Međutim, ovde nije samo reč o veštini snalaženja kako filozof treba da se postavi pri promišljanju imaginarnih scenarija, već i o propozicijskom, teorijskom znanju. Obe ove vrste znanja se stiču izoštavanjem uobičajenog oruđa u analitičkoj filozofiji. Naime, ključne reference koje se tiču zasnivanja teorija referencije (Frege 1892/1952, Russell 1905, Kripke 1972/1997, Putnam 1975) ujedno čine i kanon analitičke filozofije, i samim tim predstavljaju deo „mejnstrim“ kurikuluma na većini katedara za filozofiju. Samim tim, gotovo svi prođu kroz takve tekstove pre nego što se uopšte specijalizuju za zasebne discipline, što potvrđuje izuzetno visok procenat ispitanika u uzorku koji je pohađao bar jedan kurs iz filozofije jezika—čak 98,4%.

Ova interpretacija je dodatno podržana i recentnim empirijskim istraživanjem (Prinzing & Vazquez 2025), kojim se pokazalo da su američki studenti filozofije na standardizovanim SAT (skr. prema ang. Scholastic Aptitude Test) proverama verbalne inteligencije i matematike bolji u odnosu na studente drugih oblasti, kao i na testovima posedovanja i negovanja

vrednih intelektualnih vrlina (radoznalost, otvorenost uma, tolerantnost prema različitom mišljenju, preciznost u izražavanju). Autori su imali izuzetno veliki uzorak—dosijee oko pola miliona studenata osnovnih studija na oko 800 američkih koledža i univerziteta. Njihov metod je takođe, između ostalog, bila logistička regresija, čijom primenom se pokazalo da su uspeh na pomenutim testovima i posedovanje intelektualnih vrlina bili prediktor efekta da li određene osobe biraju da upišu studije filozofije, kao i to da im filozofija bude primarna oblast studija. Drugim rečima, „rečitiije“ osobe koje dobro logički rasuđuju i poseduju intelektualne vrline će radije da studiraju filozofiju, a to studiranje će, zauzvrat, dalje te sposobnosti i razvijati, odnosno negovati te intelektualne vrline. Shodno tome, osmišljavanje i razumevanje misaonih eksperimenata je samo jedan pokazatelj takvih sposobnosti i intelektualnih vrlina, koji se možda nalazi baš na preseku prelaska iz laika sklonih filozofiji u „juniore“ filozofe.

Međutim, možda nam je potrebna i šira slika—kako šira javnost vidi nas filozofe? Da li je filozofija nešto samo „naše“? Gvoždiak & Zach (2025) su sproveli veliko istraživanje javnog mnjenja u Češkoj u pogledu percepcije i vrednosti filozofije u češkom društvu. Ovo je za sada prvo takvo istraživanje koje je preduzeto i objavljeno, a rezultati mogu biti zanimljivi za potencijalno poređenje i sa našim lokalnim kontekstom imajući u vidu postojanje nekih sličnosti sa češkim društvom (iskustvo socijalizma kao državnog i društvenog uređenja) i institucionalnom istorijom (primat marksističke filozofije nad analitičkom u jednom delu dvadesetog veka). Više od polovine anketiranih Čeha smatra da je filozof samo onaj sa formalnim filozofskim obrazovanjem, ali je za njih filozofija više od puke akademske discipline—to je nešto što bi trebalo da im pomogne da nađu smisao života, te stoga im je tekst Sidarte Hermana Hesea više „filozofičan“ nego klasici analitičke filozofije. U tom smislu, Devit donekle može biti u pravu kada smatra laike ipak neadekvatnim ispitanicima za potrebe eksperimentalne filozofije.

Zaključak

Cilj ovog rada je bio da empirijski preispita Devitovu ekspertsko viđenje referencijalnih intuicija, koje je formulisano kako bi se napala istraživanja u eksperimentalnoj semantici kao neadekvatna jer se njima testiraju referencijalne intuicije laika, a ne filozofa jezika i semantičara, čije su intuicije najpouzdanije. Rezultati mog pilot-istraživanja sugerišu da teorijski filozofi, u koje spadaju filozofi jezika i semantičari, ne pokazuju obrazac pouzdanijih referencijalnih intuicija od filozofa drugih provenijencija. Uz to, ni staž u filozofiji nije presudan, pouzdanost referencijalnih intuicija studenata koji su zainteresovani za teorijsku filozofiju i njihovih profesora ne odskaje u statistički značajnoj meri. Ovo može delovati kontrainuitivno, jer nam se čini da ipak „nešto“ razlikuje „juniore“ i „seniore“ filozofe od drugih eksperata, kao i od laika, i to „nešto“ ne povećava nužno pouzdanost njihovih referencijalnih intuicija, ali leži u njihovoj osnovi. Moja pretpostavka je bila postojanje minimalnog praga za razumevanje misaonih eksperimenata, kao i naprosto, izloženost istim kurikulumima analitičke filozofije, koji podrazumevaju filozofiju jezika i teorije referencije. Međutim, može da postoji i dublje „nešto“ od ovog.

To dublje „nešto“ mogu možda biti referencijalni mehanizmi—kognitivni mehanizmi za-

duženi za imenovanje, to jest spajanje simboličkih reprezentacija sa opažajnim ulaznim podacima. Dalja argumentacija u prilog kognitivnih mehanizama koji bi ležali u pozadini referiranja ne može da se podrži postojećom metodologijom. Distribuiranje upitnika u te svrhe naprosto nije dovoljno. Potrebna je kako kalibracija intuicija, tako i nezavisna evidencija da bi se inferencije eksperimentalne semantike uklopile u širi kontekst kognitivne nauke. Način na koji bi, recimo, mogle da se intuicije kalibrišu je, recimo, metod praćenja pokreta očiju (engl. eye tracking), koji je već počeo da se koristi u eksperimentalnoj filozofiji običnog jezika (v. Fischer & Engelhardt 2019, Fischer & Curtis 2019, Bordonaba-Plou 2023). Ovakav metod bi pomogao u pokušajima da se pronađe razlika između eksperata i početnika, i da se potom stipulira razlika u kvalitetu njihovih šablona iskustva kao u Subotić (2020). Možda bi se pokazalo, na primer, da eksperti brže procesirali vinjete od početnika zahvaljujući kompleksnijim šablonima formiranim na osnovu godina i godina usavršavanja.¹⁰

Prilog

Vinjeta 1: Referencija vlastitog imena Studenti na Prirodnomatemičkom fakultetu uče da je Milutin Milanković čovek koji je predstavio važnu hipotezu u klimatologiji prema kojoj pomeranje zemljine ose izaziva nastanak i prestanak ledenih doba. Ova hipoteza se zove hipoteza Milankovićevih ciklusa. Prosečan građanin Srbije je čuo jedino to da je Milanković važan srpski naučnik koji je dao doprinos klimatologiji. Međutim, pretpostavite da Milanković zapravo nije formulisao hipotezu ciklusa. Pre par godina, u arhivima u Beču, pronađene su beleške izvesnog Svetozara Hadžipešića, koji je prvi došao do hipoteze, a njegov prijatelj Milanković je jedne večeri pročitao Hadžipešićeve beleške i iskoristio ih. Iz tog razloga je Milanković ostao upamćen i danas među građanima Srbije kao neko ko je formulisao hipotezu ciklusa, a ne Hadžipešić.

Pitanje kojim se testiraju referencijalne intuicije 1. Nakon što ste pročitali prethodnu priču, iz Vaše perspektive, rekli biste da kad student PMF-a koristi ime „Milanković“, on zapravo govori o: (a) onoj osobi koja je zaista formulisala hipotezu ciklusa ledenih doba? (b) onoj osobi koja je preuzela zasluge za formulisanje hipoteze ciklusa ledenih doba?

Devitova otvorena pitanja kojima se testira jezička upotreba 2. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, koje je Vaše mišljenje o Milankoviću?

3. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, šta biste prosečnom građaninu Srbije rekli o Milankoviću?

Vinjeta 2: Referencija fiktivnog imena Gotovo svi smo učili o Filipu Višnjiću u osnovnoj

¹⁰Tekst manjim delom predstavlja značajno skraćenu verziju master rada u sklopu programa Računarstvo u društvenim naukama pri Univerzitetu u Beogradu—ovde komentarišem rezultate samo prve specifične hipoteze (u ovom tekstu nazvana glavnom hipotezom) i to u svetlu novih radova koji nisu citirani u tom radu. Poster izlagan u okviru Prve evropske konferencije iz eksperimentalne filozofije (X-Phi Europe) sadrži ostale hipoteze i rezultate dostupan je na linku: https://philpeople.org/profiles/vanja-subotic/teaching_materials. Posebnu zahvalnost za pomoć pri obradi podataka dugujem Veljku Jeremiću, a Miljani Milojević se zahvaljujem na dugogodišnjim stimulativnim razgovorima o filozofiji jezika, kao i komentarima tokom odbrane pomenutog master rada, a koji su doprineli nastanku ovog teksta.

školi, poznatom guslaru i tvorcu narodnih pesama. Poznato nam je da bio slep od detinjstva i da je, pored popularnosti koju je stekao među hrišćanima, bio rado priman na turske dvorove. Međutim, pre godinu dana se ispostavilo da su sve priče o Filipu Višnjiću lažne – narodne pesme su zapravo plod stvaralačkog rada više pesnika, među kojima su meštanima Ugljevika bili vrlo dragi slepi Filip i njegova baba Višnja, koja je pripovedala o događajima dok Filip gusla i po kojoj je Filip dobio prezime. Meštani su u šali govorili kako njih dvoje jedino kad se spoje tvore pravog profesionalnog pevača. Filolozi i istoričari su kasnije pogrešno razumeli izvore, i verovatno po analogiji sa značajem Homera za helensku kulturu od Filipa Višnjića napravili „srpskog Homera“.

Pitanje kojim se testiraju referencijalne intuicije

1. Nakon što ste pročitali prethodnu priču, iz Vaše perspektive, rekli biste da kada školarci koriste ime „Filip Višnjić“, oni zapravo govore o (a) istorijskoj ličnosti koja je guslala? (b) legendarnoj ličnosti?

Devitova otvorena pitanja kojima se testira upotreba 2. U svetlu ovog otkrića o Filipu Višnjiću, napišite šta bi čitanke za osnovnu školu trebalo da saopšte školarcima? Molimo Vas da ukratko napišete i razlog kojim motivišete odgovor na pitanje.

Vinjeta 3: Referencija termina za prirodnu vrstu Studenti na Biološkom fakultetu veruju da je Josif Pančić čovek koji je otkrio endemičnu vrstu omorike na planini Tari. Ova omorika je poznata pod imenom Pančićeve omorike. Mahom, jedino što su ljudi čuli o Pančićevoj omorici jeste to da je endemična vrsta koju je upravo Pančić uočio. Međutim, pretpostavite da Pančić zapravo nije otkrio endemičnu vrstu omorike. Pre par godina, u arhivima u Beču, pronađeni su papiri austrijskih botaničara koji smatraju da je takozvana Pančićeve omorika zapravo primer Engelmanove smrče posadene na planini Tari. Pretpostavka botaničara je da je Pančić bio svestan da Engelmanove smrče, inače karakteristična za Severnu Dakotu na američkom kontinentu, nije pre bila poznata stručnjacima u Srbiji, i da je stoga lako mogao da ubedi okolinu da je pronašao endemičnu vrstu karakterističnu za balkansko područje – i u šta je većina i danas ubeđena.

Pitanje kojim se testiraju referencijalne intuicije

1. Nakon što ste pročitali prethodnu priču, iz Vaše perspektive, rekli biste da kad studenti koriste termin „Pančićeve omorike“, oni zapravo govore o: (a) smrči koja je zapravo karakteristična za Severnu Dakotu? (b) endemičnoj vrsti omorike?

Devitova otvorena pitanja kojima se testira upotreba 2. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, koja je za Vas prava klasifikacija Pančićeve omorike?

3. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, šta biste prosečnom građaninu Srbije rekli o Pančićevoj omorici?

Vinjeta 3: Referencija termina za društvenu vrstu Studenti ekonomije u Sloveniji veruju da je tolar bio novac kojim su raspolagali stanovnici Slovenije devedesetih godina. Mahom, jedino što su ljudi čuli o ovom slovenačkom novcu iz devedesetih je upravo to da je bio valuta u s kraja dvadesetog veka. Međutim, pretpostavite da tolar nije bio novac kojim su raspolagali Slovenci, već dolar. Pre par godina, u arhivima Međunarodnog monetarnog fonda

u Vašingtonu, pronađeni su papiri koji pokazuju da je u Slovenačkoj narodnoj banci pogrešno prepisana faktura. Iz tog razloga je tolar ostao upamćen kao valuta Slovenije devedesetih godina umesto dolar.

Pitanje kojim se testiraju referencijalne intuicije

1. Nakon što ste pročitali prethodnu priču, iz Vaše perspektive, rekli biste da kad studenti koristi termin „tolar“, oni zapravo govore o: (a) valuti dolar? (b) valuti koja je dobila naziv zahvaljujući pogrešno prepisanoj fakturi u Slovenačkoj narodnoj banci?

Devitova otvorena pitanja kojima se testira upotreba 2. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, koje je Vaše mišljenje o tome kako treba posmatrati valutu tolar u kontekstu slovenačke ekonomije?

3. Nakon što ste pročitali prethodnu priču i prihvatili je kao tačnu, šta biste prosečnom građaninu Slovenije rekli o valuti tolar?

Bibliografija

Amrhein, V., Greenland, S. and McShane, B. *Scientists Rise Up Against Statistical Significance*, Nature, 567, pp. 305–307, 2019.

Benjamin, D.J., Berger, J.O., Johannesson, M. et al. *Redefine Statistical Significance*, Nature Human Behavior, 2, pp. 6–10, 2018.

Bordonaba-Plou, D. *Experimental Philosophy of Language: Perspectives, Methods, and Prospects*, Springer, 2023.

Chomsky, N. *Cartesian Linguistics*, Harper & Row, New York, 1966.

Chomsky, N. *Rules and Representations*, Blackwell, New York, 1980.

Chomsky, N. *The Minimalist Program*, The MIT Press, 1995.

Cova, F., Strickland, B., Abatista, A. et al. *Estimating the Reproducibility of Experimental Philosophy*, Review of Philosophy and Psychology, 12, pp. 9–44, 2021.

Culbertson, J. and Gross, S. *Are Linguists Better Subjects?*, British Journal for the Philosophy of Science, 60, pp. 721–736, 2009.

Devitt, M. *Intuitions in Linguistics*, British Journal for the Philosophy of Science, 57(3), pp. 481–513, 2006.

Devitt, M. *Methodology in the Philosophy of Linguistics*, Australasian Journal of Philosophy, 86(4), pp. 671–684, 2008.

- Devitt, M. *Linguistic Intuitions Revisited*, British Journal for the Philosophy of Science, 61, pp. 833–865, 2010.
- Devitt, M. *Experimental Semantics*, Philosophy and Phenomenological Research, 82(2), pp. 418–434, 2011.
- Devitt, M. *Whither Experimental Semantics?*, Theoria, 73, pp. 5–36, 2012.
- Devitt, M. *Linguistic Intuitions: In Defense of 'Ordinarism'*, European Journal for Analytic Philosophy, 10(2), pp. 7–20, 2014.
- Devitt, M. and Sterelny, K. *Linguistics: What's Wrong with 'The Right View'?*, Philosophical Perspectives, 3, pp. 497–531, 1989.
- Devitt, M. and Porot, N. *The Reference of Proper Names: Testing Usage and Intuitions*, Cognitive Science, 42(5), pp. 1552–1585, 2018.
- Fischer, E. and Engelhardt, P.E. *Eyes as windows to minds: Psycholinguistics for experimental philosophy*, in: E. Fischer and M. Curtis (eds.), *Methodological Advances in Experimental Philosophy*, Bloomsbury, London, pp. 43–100, 2019.
- Fischer, E. and Curtis, M. (eds.) *Methodological Advances in Experimental Philosophy*, Bloomsbury, London, 2019.
- Frege, G. *On Sense and Reference*, in: P. Geach and M. Black (eds.), *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*, Blackwell, London, 1952.
- Gvoždiak, V. and Zach, M. *How the Public Sees Philosophy: Insights from a National Survey in the Czech Republic*, DailyNous, 2025, available at: <https://dailynous.com/2025/09/03/how-the-public-sees-philosophy-insights-from-a-national-survey-in-the-czech-republic-guest-post/>.
- Hayes, A.F. and Krippendorff, K. *Answering the Call for a Standard Reliability Measure for Coding Data*, Communication Methods and Measures, 1, pp. 77–89, 2007.
- Hurlbert, S.H., Levine, R.A. and Utts, J. *Coup de Grâce for a Tough Old Bull: 'Statistically Significant' Expires*, The American Statistician, 73, pp. 352–357, 2019.
- Izumi, Y., Kasaki, M., Zhou, Y. and Oda, S. *Definite Descriptions and the Alleged East-West Variation in Judgment About Reference*, Philosophical Studies, 175, pp. 1183–1205, 2017.
- Knobe, J. and Nichols, S. *Experimental Philosophy*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, dostupno na adresi: <https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/experimental-philosophy/>, 2017.
- Krippendorff, K. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Sage, Thousand Oaks, CA, 2004.
- Kripke, S. *Imenovanje i nužnost*, prev. T. Ogrinšak, KruZak, Zagreb, 1997.

- Ma, D., Webster, C., Tachibe, N. and Gressis, R. *21% versus 79%: Explaining Philosophy's Gender Disparities with Stereotyping & Identification*, *Philosophical Psychology*, 31(1), pp. 68–88, 2018.
- Machery, E. *Expertise and Intuitions about Reference*, *Theoria*, 27, pp. 37–54, 2012.
- Machery, E., Mallon, R., Nichols, S. and Stich, S. *Semantics, Cross-Cultural Style*, *Cognition*, 92, pp. B1–B12, 2004.
- Machery, E. *If Folk Intuitions Vary, Then What?*, *Philosophy and Phenomenological Research*, 86, pp. 618–635, 2013.
- Mallon, R., Machery, E., Nichols, S. and Stich, S. *Against Arguments from Reference*, *Philosophy & Phenomenological Research*, 79, pp. 332–356, 2009.
- Murray, G. *The Rise of the Greek Epic*, Clarendon Press, Oxford, 1914.
- Nisbett, R.E., Peng, K., Choi, I. and Norenzayan, A. *Culture and Systems of Thought: Holistic vs. Analytic Cognition*, *Psychological Review*, 108(2), pp. 291–210, 2001.
- Page, D.L. *The Homeric Odyssey*, Clarendon Press, Oxford, 1955.
- Pinker, S. *The Language Instinct*, William Morrow & Co, 1994.
- Piovarchy, A. *Philosophy's Undergraduate Gender Gaps and Early Interventions*, *Ergo*, 26(6), pp. 707–741, 2020.
- Prinzing, M. and Vazquez, M. *Studying Philosophy Does Make People Better Thinkers*, *Journal of the American Philosophical Association*, 2025, <https://doi.org/10.1017/apa.2025.10007>.
- Putnam, H. *The Meaning of 'Meaning'*, *Minnesota Studies in Philosophy of Science*, 7, pp. 131–193, 1975.
- Russell, B. *On Denoting*, *Mind*, 14(56), pp. 479–493, 1905.
- Schwitzgebel, E. and Jennings, C.D. *Women in Philosophy: Quantitative Analyses of Specialization, Prevalence, Visibility, and Generational Change*, *Public Affairs Quarterly*, 31(2), pp. 83–105, 2016.
- Subotić, V. *Logičko zaključivanje i ekspertiza: Prednosti konekcionističkog razmatranja entiteta*, *Filozofska istraživanja*, 161(1), pp. 197–211, 2020.
- Subotić, V. *Linguistic Competence and Empiricism in Philosophy and Science*, PhD Thesis, Faculty of Philosophy, Belgrade, 2023.
- Subotić, V. *Semantic Internalism and Externalism In Paleolinguistics: Mind Your Language About Proto-Indo-European Mind And Language!*, u: J. Nešić and V. Subotić (ur.), *Philosophy, Cognition, and Archaeology*, Faculty of Philosophy, Belgrade, pp. 175–194, 2024.

- Sytsma, J. and Livengood, J. *A New Perspective Concerning Experiments on Semantic Intuitions*, Australasian Journal of Philosophy, 89, pp. 315–332, 2011.
- Sytsma, J. and Livengood, J. *Experimental Philosophy and Philosophical Disputes*, Essays in Philosophy, 13(1), pp. 145–161, 2012.
- Sytsma, J., Livengood, J., Sato, R. and Oguchi, M. *Reference in the Land of the Rising Sun: A Cross-cultural Study on the Reference of Proper Names*, Review of Philosophy and Psychology, 6(2), pp. 213–230, 2015.
- Zapf, A., Castell, S., Morawietz, L. and Karch, A. *Measuring inter-rater reliability for nominal data—which coefficients and confidence intervals are appropriate?*, BMC Medical Research Methodology, 16, p. 93, 2016.
-

Vanja Subotić*

PUTTING THE EXPERTISE DEFENSE OF REFERENTIAL INTUITIONS ON TEST

ABSTRACT: In 2004, the field of philosophy of language underwent a paradigm shift with the seminal study of Machery, Mallon, Nichols, and Stich. Their collaborative research presented evidence of intercultural and intracultural variability in intuitions regarding descriptive and causal theories of reference. However, the novel subfield of experimental philosophy, viz., experimental semantics, was quickly called into question. From a theoretical perspective, Michael Devitt contended in a series of papers (2006, 2010, 2011), that referential intuitions varied significantly because those providing them are not experts well-versed in the intricacies of semantics as linguists and philosophers of language are. From an empirical perspective, a team of Japanese researchers led by Ju Izumi demonstrated that the original study by Machery and colleagues could not be replicated (2017). Experimental semantics gained fresh momentum with Devitt and Porot's study (2018) since they were the first to employ the method of elicited production, thereby testing the reliability of referential intuitions through the lens of linguistic usage. Nonetheless, Devitt and Porot did not apply this method to Devitt's well-elaborated expertise defense of referential intuitions. In this paper, I present one part of such a pilot study. By drawing on the sample of 61 participants (33 philosophy juniors and 28 philosophy seniors), I investigate the empirical basis of the expertise defense of referential intuitions, by using probes that contain examples of proper names, fictional names, as well as the terms for natural and social kinds. This is currently the most encompassing approach in experimental semantics. Preliminary results suggest that the reliability of referential intuitions is not limited to philosophers of language; that is, the particular discipline in which a philosopher works appears to be irrelevant.

KEYWORDS: expertise, experimental semantics, intuitions, language usage, theories of reference

*Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta, Beograd